

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

Naar aanleiding van het overlijden van zijn vader schreef een vriend hoe weinig er eigenlijk van een mensenleven overblijft als het door de trechter van de tijd is heengegaan. Misschien niet veel meer dan geuren, de klanken van zijn vioolspel waaronder het kind ging slapen, de vriendelijke ogen, de kritische vragen die je dwongen tot nog scherper nadenken. En dat wordt dan wakker geroepen bij zijn overlijden. Als hij er niet meer is.

De evangelist Johannes ligt als schrijver een paar bladzijden op ons als lezers voor. Al in de eerste zin van onze Schriftlezing vertelt hij dat Jezus, vermoeid van de reis, is gaan zitten bij de bron die aartsvader Jakob ooit aan zijn zoon Jozef heeft gegeven. Daarmee wordt een wereld aan betekenissen opgeroepen waarvan het maar de vraag is of die allemaal al meteen aanwezig zijn in de scène die volgt. Een verhaal waarin een man dorstig en vermoeid is en een vrouw water komt putten. Een bestaan in alle dagelijksheid. Gisteren was het zo. Vandaag is het zo. En morgen zal het ongetwijfeld weer zo zijn. Maar ondertussen roep de evangelist Johannes met dat ene zinnetje een heel andere wereld op! De bron van Jakob! In het gesprek met de Samaritaanse vrouw met Jezus dat volgen zou, neemt zij niet toevallig precies die term weer op. Een nieuwe wereld vol hoop, verwachting en onvermoede redding wordt opgeroepen. Een wereld waarin, niet toevallig, een man en een vrouw een cruciale ontmoeting hebben. De wereld waarin Jakob een glimp van Rachel zag. Een wereld waarin eerder al de knecht van Abraham

Rebekka ontmoette, de toekomstige vrouw van Isaak. Niet toevallig zit in deze ontmoeting tussen Jezus en deze Samaritaanse vrouw, iets van een *re enactment* van vergelijkbare ontmoetingen waarin hoop en toekomst in de vorm van het vooruitzicht van de geboorte van een kind wordt doorgegeven. Het leven dat dof en grauw, droog en leeg was, blijkt vol wonderen om ons heen te zitten. Het is de bron die de in de woestijn weggestuurde Hagar met haar kind het leven zal redden. Het is, uiteindelijk, de bron in onszelf die toegesloten was. Ontoegankelijk. God weet waarom. Maar het wil nog wel eens het leven zelf. Dat tegenviel. Dat de verwachtingen niet waar maakte. Het leven dat ons van alle illusies beroofde omdat het niet is geworden wat en waar wij ooit op hoopten. De deceptie. Ooit hadden wij dorst naar meer. Maar de toegang tot die bron lijkt wel met een grote steen afgesloten, zoals letterlijk het geval was toen aartsvader Jakob met grote kracht de steen die de bron afsloot verwijderde. Maar wie zal nu voor ons die steen wegrollen? Met het codewoord Jakob roept de evangelist Johannes heel die wereld van hoop en verlangen weer op. Zou hier misschien meer dan Jakob zijn?

Maar zover zijn we nog niet. Nog lang niet. Het gesprek van Jezus met de Samaritaanse vrouw is een gesprek op het scherpst van de snede. Het is een gesprek tussen volwassen mensen die ook tegen elkaar opgewassen zijn. Mij intrigeert de tekening die Rembrandt van deze scène maakte. Je ziet Jezus, ontspannen gesticulerend, de zaak uitleggen. Blote voeten, zo valt mij op. Sandalen uit. In de schaduw. Bijkomend van de hitte van het zesde uur. Indringende blik. De vrouw rechts van hem. In de zon, zo valt mij op. Geconcentreerd. Maar haar handen zoeken vooralsnog steun bij de bron van Jakob waar zij kennelijk veel mee heeft. Haar linkerhand haast liefdevol op de rand.

Haar rechterhand, tastend naar de zekerheid van de putketting. In haar blik ontwaar ik lichte scepsis. Zij is bepaald nog niet overtuigd. Of ergert zij zich? Aan het zoveelste staaltje van *mansplaining*. Van dat soort gebabbel heeft zij met haar zes mannen en die onheldere relatie van nu, al zoveel gehoord. Maar toch. Maar toch. Wat deze zegt, roept iets op. Een onbestemd verlangen. En in de verte de leerlingen alweer die met hun komst een einde zullen maken aan dit kostbare gesprek en er het hunne van denken. Maar dat geeft niet. Tegen die tijd is zij toch al haar scepsis voorbij.

Jezus begint provocatief. Hij daagt haar uit. Hij gebruikt die woorden die nota bene eigenlijk alleen maar in onze eerste Schriftlezing voorkomen in de mond van het opstandige volk tegenover Mozes: geef ons te drinken! De vrouw wordt hier, net als Mozes, door in het nauw gedreven en zoals Mozes ook niet echt een sterke repliek tegenover het volk van God heeft, heeft zij dat ook niet. Zij kan er eigenlijk slechts conventies en gewoontes tegenover stellen waarachter zij zich kan verschuilen: dat mag toch niet! Hoe kunt u mij dat vragen: ik een vrouw én een Samaritaanse! Maar wie in een gesprek op zoek gaat naar de bronnen van haar bestaan, of daartoe wordt uitgedaagd, moet voorbij de conventies durven gaan. Wat werkelijk van waarde is, wat er werkelijk toe doet, moet inderdaad door de trechter van de tijd. Het gaat erom wat overblijft. Wat blijft. Waar daadwerkelijk de bronnen zijn waaruit een mens kan leven. Dat het is zoals het is. Dat gaat zoals het altijd is gegaan. Dat is uiteindelijk geen argument. Dat kan de reden niet zijn. Daarin raak je uiteindelijk verstrikt. Dat is een doodlopende weg. Dat zal jouw dorst niet lessen.

Wat Jezus hier doet, is het wakker roepen van het grotere, het diepere verlangen. En dat verwart omdat het de vrouw overvalt. Op klaarlichte dag. Zij doet wat zij altijd heeft gedaan. Wat gisteren gebeurde en morgen weer. Natuurlijk is het leven niet gegaan zoals je dat wilde. Er is dat onheldere gedoe met die mannen. Verder houd je je keurig aan de regels. Met andere bevolkingsgroepen ga je niet om. Het gesprek begint met scepsis en cynische humor: je hebt mooi praten meneertje! Maar heb jij met je grote mond vol van levend water wel een emmer bij je? Want die put is diep! Natuurlijk heeft zij vast wel eens dat water diep beneden zien glinsteren. Maar ze heeft ook bedacht dat je daar lang niet zo makkelijk bij kunt komen. Dat ervaart ze eigenlijk elke dag. De bron van je bestaan ligt diep verscholen en haast vergeten.

Maar er zit iets in zijn woorden dat dit verlangen oproept. Langzaam maar zeker gaat dit masker van scepsis en achterdocht af. Dit masker waarmee zij zich gewapend heeft tegen wat zich toch laat vermoeden als een ingewikkeld leven. Het codewoord water, levend water nog wel, dat zich zonder moeite laat vinden en alle dorst lest, dat roept van alles bij haar op. Zij leert weer verlangen. En naarmate dat verlangen toeneemt, neemt de argwaan af. Steeds meer laat zij iets van zichzelf zien. Dat zou mooi zijn, als zij nooit meer dorst had. Als zij ontslagen was van de dagelijkse moeite water te scheppen en morgen weer dorst te hebben. Als zij ooit dat eindeloze leven van blinken en verzinken, van vreugde en dan weer verdriet, achter zich zou kunnen laten. Als zij een nieuwe wereld zou kunnen betreden. Een wereld waarin je weer onbemiddelde toegang tot je bronnen hebt. Een wereld waarin water vloeit uit de harde steen.

Ze begint vragen te stellen. Haar vragen. De dingen die haar dwars zitten. Wat haar altijd is verteld maar waar ze zelf zo haar vragen bij heeft. Wie heeft er nou gelijk? Jullie, Judeeërs, of wij, Samaritanen? Zou dat nu allemaal waar zijn, van die Paapse mis en dat verheven gereformeerde gelijk? Ook hier pelt zij alles af totdat er weer zicht is op de bron. Is het eigenlijk niet allemaal onzin, dat religieuze gesoebat? Mensenwerk? Treurigheid van later?

Er komt een tijd, zegt Jezus. Er komt een uur, en soms is dat even nu, er komt een uur dat wij de Vader aanbidden in geestkracht en waarachtigheid. Dan is het allemaal niet meer nodig. Dan leven wij zonder hulplijnen. Dan leven wij in de essentie van de dingen.

Maar zover zijn wij nog niet.

Die uitspraak van Jezus is in de geschiedenis van de kerk nogal eens gespiritualiseerd. Zoiets als dat God eerst en vooral aanbeden moet worden in je innerlijkheid, in het diepste van jezelf. Dat je daar bijvoorbeeld de kerk helemaal niet voor nodig hebt. Dat laatste vraag ik me af maar kan ik billijken. Ik vind echter vooral dat je daarmee de werkelijkheid tekort doet. Alsof wij buiten die werkelijkheid leven! Alsof wij geen dorst krijgen! Heuse fysieke dorst! Alsof de werkelijkheid ons geen verdriet aandoet! Alsof uiteindelijk, ook wij niet zullen sterven! Het doet ook onrecht aan het leven van Jezus zelf die in ditzelfde evangelie volgens Johannes, trouw meedoet aan alle pelgrimages, alle joodse feesten. Kortom, zijn judese religie volkomen trouw blijft en in dit gesprek zelfs meent dat inderdaad alleen uit deze religie de messias te verwachten is. Het zou ook onrecht doen aan het kruiswoord dat bij uitstek in het evangelie volgens Johannes valt: 'mij dorst!'.

Wie de Vader aanbidden in geestkracht en waarachtigheid en naar wie de Vader op zoek is, zij leven in precies diezelfde werkelijkheid. Alsof zij geen dorst kennen en de droefheid van de dood. Maar aan hen zijn bronnen aangereikt en zij voeden zich uit bronnen waardoor zij in hoop en vertrouwen kunnen leven. Zij zijn op een vreemde manier reeds in dit leven aan de dood voorbij. Zij hebben de voorsmaak van de opstanding in de mond. Zij weten dat het geen woestijnleven zal blijven. En zo af en toe proeven zij dat, als water uit de harde steen en weten zij het leven vol wonderen om hen heen. Natuurlijk. Ook zij weten van de trechter van de tijd en dat er van een mensenleven weinig overblijft. Toch weten wij elk mensenleven geborgen en bewaard bij God. Zij putten hun hoop uit dat visioen en zij hebben er in hun Heer iets van gezien.

Amen.